

MODERNÍ POEZIE DO ŠKOL

PETR HRUŠKA: DVEŘE

Petr Hruška
Dveře

Vždycky se ty dveře zavíraly, samy od sebe, léta letoucí, s pomalým chvatem.

Ted' se ani nehnou.

Před nimi žena zvedá provinile velkou spodní košili, která v noci spadla ze šňůry.
Muž se dívá na ženu s touto košilí. Asi vítr. Někdy v noci.

Oba by chtěli vědět kdy, kdy přesně se to stalo, oba by chtěli být v té chvíli.

AUTOR, TEXT, INTERPRETACE

PETR HRUŠKA (1964) je básník a literární historik. Jeho poezie patří k tomu nejčtenějšímu a nejzajímavějšímu, co u nás v současnosti vychází. A je to patrné hned od počátku. Na konci první sbírky, *Obývací nepokoje* (1995), Hruška rozostřuje vztah lyrického subjektu a objektu básně, jako by kdosi třetí čekal na svůj prostor. V první sloce zdá se být všechno v pořádku: „viděl jsem muže/ v obchodě s vanami/ předstírat významy.“ Jenže druhá sloka: celý obraz jako by byl zastaven v čase a „vyfocen“, pohlíží „se“ na něj z obrovské, nadlidské výšky a hloubky: „kolem se vědělo/ mlčelo/ muž se nevzdával/ zuřivě se čekalo/ na zoufalého muže.“ (---, *Obývací nepokoje*, s. 41.) Přítomnost lidského těla, které se vyšinulo, vymanilo ze své známé existence, nám zbývá jako jedna z mála možností, ve kterých jsme schopni se uvidět a pak o tom referovat. Je to bolestné, ale překrásné: je to ten druhý, tady, teď, přítomný, žijící.

Hruška ale nechodí světem, aby vyhledával momentky kaleidoskopického života, kontinuita a přerývanost času, čas zastavený ve chvíli pohybu, to jsou situace, které jej dráždí. V *Měsících* (1998) je to ostatně vyjádřeno téměř programově, ale už v *Obývacích nepokojích* jsou básně, které žasnou nad nepravidelností času: „pro tuto chvíli/ pomalou důkladnou chvíli/ chvíli pro rybu/ na samém převisu nicoty/ rybu soustředěně sněženou/ z umakartu/ vytřeštěné kuchyně/ se světlem/ není dostatek důsledků/ nadějí/ a výmluv/ marně se hrnou/ do úžasného prostoru/ této nebezpečné tiše vržené chvíle.“ (CHVÍLE PRO RYBU, *Obývací nepokoje*, s. 35.) Úžas, zvěstovaný a předávaný, není vykoupením, vodítkem, odpovědí, je jen další akcí nalézaného těla,

MODERNÍ POEZIE DO ŠKOL

PETR HRUŠKA: DVEŘE

vbourávajícího se do potichu zjevovaných netušených prostor. Vlastnost patřící poezii odpradávná se tu vrací s velkou suverenitou.

Ani prostor nezůstává bez důkladné analýzy. Jako by se začínalo od miniatur, ovšem nikdy to nezůstane tak jednoduché. Z důvěrně známých, klidných prostor vystřeluje báseň do netušených, a tedy i ze svých souvislostí vytržených a přestavěných úryvků světa: „Někde být musí/ veškerý ten parčík/ ale kudy/ můjtybože/ do šera trčí/ rezavý hřebík listopadu/ v paměti studí/ ložiska houpaček/ a hřídle/ z ptáků.“ (VEŠKERÝ TEN PARČÍK, *Obývací nepokoje*, s. 37.) Jednou z nejkrásnějších metafor podzimu, jakou vůbec znám („rezavý hřebík listopadu“), se báseň rozprostřela do prostoru.

Ale nejsou to jen bytosti milované, které zařikávají Hruškovo slovo. Jednotlivými sbírkami Hruška vstupuje k lidem a do nich. Nejsou to ale lidé žehnající, spíše žehrající, opět: zachycené zbytky právoplatného, ale hlušinou existence zaplavovaného života: „Vlaky z Ostravy/ chlap v pruhovaném triku/ čeká/ slušně a čistě/ bez konce/ pruhovaném triku/ lahvička je poloprázdná/ jak vzdálenost ve slově Karviná.“ (VLAKY Z OSTRAVY, *Měsíce*, s. 54.) Prostor, který takto Hruška objevil, je místem, kde se lze setkat se skutečným tělem. Je to místo, kde na sebe jednotlivá těla dýchají, cítí se. Je to prostor znovunalezeného člověka a jeho drobných věcí, které v sobě nesou dostatek energie na to, aby se mohly stát katalyzátory zásadně proměňujícími situace, jako třeba knoflíky nenápadně zahlédnuté ženy: „prsty/ háky na okenice/ schod/ holé stopky rybízu/ jemné jak konec žil/ nějaký dekl/ vlastní ženu/ v letních šatech/ s velkými průstřely/ rudých knoflíků.“ (JE VIDĚT DLOHO, *Vždycky se ty dveře zavíraly*, s. 94.)

Obyčejné věci, stůl, židle, dům, ale i tepláky, noční košile, stánkaři apod., jako by přerůstaly své každodenní významy a získávaly nové, jaksi podstatnější. Dům např. je místem, kde každá věc hrozí přerůst v přízrak (který ale zase nemusí být nutně děsivý, spíš prostě je skutečný). Jednou je to třeba zbytek sněhu přede dveřmi, jednou jsou to houby, vyrůstající ze dřeva desek: „Odněkud zezadu přišly, dlouhonohé,/ v průsvitných svazcích. Hromádky mincovitých/ klobouků, nažloutle vyplacená hotovost.“

Ve sbírce *Vždycky se ty dveře zavíraly* (2002) se do básní Petra Hrušky vboural příběh a jako by obsadil pozici básnického hlasu. Drobná epizoda, krátký příběh, popis, to jsou prvky, které zcela dominují textům. Básnický hlas se ozve jen tehdy, když už to jinak nejde, v těch nejvypjatějších milostných situacích, a jsou pak z toho krásná a zároveň pokorná vyznání: „Jdeš spát./ Zhlédnu ještě tvoje nohy/ a přibližně/

MODERNÍ POEZIE DO ŠKOL

PETR HRUŠKA: DVEŘE

i zbývající život.// Hladit. / Hladit jsem tě chtěl/ v kuchyni/ v růžovém světle/ urvaném ze sakury.“

Vztah muže a ženy je pro tuto knížku určující. Ale zase, i když tu jde často o poezii velmi milostnou, je to uděláno úplně jinak: muž a žena jsou prostě mužem a ženou, spíš v detailním pohledu na její ruce, v zahledění na její obraz před koupelí, ve vzpomínce na některou ze společných cest, v těchto věcech se Petr Hruška vyznává. Když si přidáme kontrastní obraznost a atmosféru Ostravy, která vždy hrozí tím, že se zničehonic zhmotní: „Den bez nebe. Město hluché mlhou, tak/ hustou, že se opilec může opřít, v tom zlém/ vlání.“ Když si k tomu všemu připomeneme, jak suverénně do textů vplul syn Adam, zjistíme, že Petr Hruška dokáže tento svět ohledávat od jeho nejzákladnějších, ale ne vždy zároveň nejefektivnějších věcí. I do pohledu pod umyvadlo prostě patří vypadané vlasy. Ale v lapidární skutečnosti, v možnosti si tento, přece jen ne úplně náš, svět osahat; být, ale zároveň i nebýt v něm, v tom je ukrytá síla básní Petra Hrušky. A myslím, že tak nějak lze obecně pojmenovat i katarzi, která by se čtením básní souviset měla, a v tomto případě i souvisí.

Další náměty k práci s textem: Co pro vás musí splňovat milostná báseň?
Jaké jsou pro vás základní atributy lásky?

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
FILOZOFICKO-
PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA V OPAVĚ

TENTO MATERIÁL VZNIKL V RÁMCI VÝUKY PŘEDMĚTŮ
POPULARIZAČNÍ WORKSHOP, TVŮRČÍ PSANÍ A VÝJEZDNÍ
WORKSHOP OBORU AUDIOVIZUÁLNÍ TVORBA NA FILOZOFICKO-
PŘÍRODOVĚDECKÉ FAKULTĚ SLEZSKÉ UNIVERZITY V OPAVĚ

PRACOVNÍ LIST – VIZUALIZACE

Cíl: Milostná báseň nemusí být nutně založena jen na rýmech a velkých slovech, odehrávat se může i ve velice prostých, obyčejných, každodenních kulisách, protože právě v nich většinou skutečná láska existuje a v nich ji prožíváme a zakoušíme.

Jak byste charakterizovali formální podobu básně? (Zde se otevírá prostor pro diskusi o hranicích volného verše a řádku v básni v próze. V tomto případě jde o verše. Je to dáno řadou věcí. Jednak tím, že se nekryje logické členění, syntaktické, s veršovým: „(...) Muž se dívá na/ ženu s touto košilí. Asi vítr. Někdy v noci.“ Tady je vidět, jak předložka ještě nestihla „přetéci“ na následující řádek, protože z logiky věci bychom spíše čekali: „Muž se dívá na ženu/ s touto košilí./ Asi vítr./ Někdy v noci.“ Navíc text je strukturován i krátkými verši, které text dynamizují.)

Jaké prvky ještě připomínají svět básně? (Především opakovací figury: Epizeuxis „léta letoucí“, „kdy, kdy“, anafora: „Oba...oba“, „košili...košilí“.)

Čím je vyjádřena blízkost? (V pointě. Ve chvíli probuzení, probuzení třeba i z noci, v níž jsme vedle toho druhého jen tak leželi a vlastně tak trochu zapomněli na milost lásky, se najednou, díky nepatrné anomálii dané tím, že se dveře přestanou pohybovat navykly, cosi stane. Tato divnost dveří je pak podpořena i nenápadnou divností přírodní – vítr tahá noční košili: „Před nimi žena zvedá provinile velkou spodní košili, která v noci spadla ze šňůry.“ A právě tento vítr jako kdyby přivál, připomněl dvojici, že je tu pro sebe, spolu, a že v tom spolu je celý život, byť to asi není žádná krása a romantika: „Oba by chtěli vědět kdy, kdy přesně se to stalo, oba by chtěli být v té chvíli.“ Být v té chvíli není už jen připomínka něčeho, co bylo, ale je to vzpomínka na to, že je tu možnost být úplně a cele ve svazku s druhým.)

Z jakého důvodu je počátek vizualizace „stroboskopický“, rychlý a trhavý, vrácený pohyb dveří i rychle hořící cigareta? (Tady je opět veliký prostor pro diskusi, jen jedno vodítko: Obraz vlastně znázorňuje pouze první verš básně, tu situaci před prozřením, před tím tajemným probuzením, kdy se všechno děje rychle, a tím pádem i trochu automaticky, bez účasti člověka celého.)

Kde lze vidět zlom v obraze? (Je to ve chvíli, kdy se říká „teď se ani nehnou“. Obraz sice zůstává roztřesený, ale jako by se zpomalil.)

MODERNÍ POEZIE DO ŠKOL

PETR HRUŠKA: DVEŘE

Co symbolizují nohy za dveřmi? (Nejspíš příchod ženy.)

Proč je zde detail na oči? (To je samotná katarze básně: je otázkou každého člověka, lyrického subjektu stejně jako čtenáře, otevřít oči a dostat se do této situace.)

Proč červená barva? (Opět, pole zcela otevřené. Podle mého symbol společného utrpení, protože láska je též společné utrpení, na což se často zapomíná. Radost není jediná hodnota, kterou láska nese. Může jít samozřejmě i cokoli jiného.)

Jak se vám líbí přednes a zvolený hudební podkres? Volili byste jinak? Proč?

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
FILOZOFICKO-
PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA V OPAVĚ

TENTO MATERIÁL VZNIKL V RÁMCI VÝUKY PŘEDMĚTŮ
POPULARIZAČNÍ WORKSHOP, TVŮRČÍ PSANÍ A VÝJEZDNÍ
WORKSHOP OBORU AUDIOVIZUÁLNÍ TVORBA NA FILOZOFICKO-
PŘÍRODOVĚDECKÉ FAKULTĚ SLEZSKÉ UNIVERZITY V OPAVĚ